

## НЕДБАЛЕ ЗБЕРІГАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЙОВИХ ПРИПАСІВ: ЧИ Є ПІДСТАВИ ДЛЯ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ?

**Багіров Сергій Рамізович,**

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального  
та кримінального процесуального права Національного  
університету «Києво-Могилянська академія»*

У кримінально-правовій літературі іноді можуть зустрітися пропозиції про декриміналізацію певних необережних діянь, які є результатом поспіхом зроблених висновків. Однією з таких можна визнати думку про виключення з Кримінального кодексу норм, які передбачають відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї. Викладена у сучасній російській літературі, ця думка потребує належного обмірковування. Розглянемо це на прикладах з судової практики.

Автор ідеї про виключення норми про недбале зберігання вогнепальної зброї (ст. 224 КК РФ) – О. В. Курсаєв – взяв для аналізу матеріали цікавої справи Волинкіна. Необхідно зауважити, що ця справа розглядалася судами РРФСР тоді, коли кримінальне законодавство ще не передбачало відповідальності за недбале зберігання вогнепальної зброї.

Отже, О.В. Курсаєв наводить такий приклад. До кримінальної відповідальності за ст. 139 КК РСФРР 1926 р. (вбивство через необережність) було засуджено гр. Волинкіна. Йому ставилося у вину те, що він, маючи мисливську рушницю і патрони до неї, недбало ставився до їх зберігання, унаслідок чого його шестирічний син убив чотирічного хлопчика. Верховний Суд РРФСР, переглянувши цю справу, зазначив, що якби і була встановлена вина Волинкіна у недбалому зберіганні зброї, то і в цьому випадку його не можна було притягти до кримінальної відповідальності за нещасний випадок, який стався з хлопчиком, оскільки сам Волинкін жодних суспільно небезпечних діянь, передбачених кримінальним законом не вчиняв, за шкоду, завдану його малолітнім сином, він може підлягати лише матеріальній відповідальності за правилами ЦК РРФСР [1, с. 86]. У зв'язку з наведеним прикладом О. В. Курсаєв зауважує, що злочин, передбачений ст. 224 КК РФ «Недбале зберігання вогнепальної зброї», становить

необережне пособництво у вчиненні основного злочину, що є грубим порушенням ст. 33 КК РФ. Вищевказане зумовлює необхідність декриміналізації цього діяння і виключення ст. 224 з КК РФ, тому що ця стаття становить відповідальність за «чужу вину» [2, с. 75–76].

З викладеними О. В. Курсаєвим поглядами складно погодитися. По-перше, посилатися на справу, рішення з якої спиралося на кримінальне законодавство 1926 р., де не було передбачено статтю про недбале зберігання вогнепальної зброї, видається необгрунтованим. По-друге, саме рішення судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду РРФСР й обрана нею правова позиція викликають запитання.

Звернемо увагу на мотивування колегії: «якби і була встановлена вина Волинкіна у недбалому зберіганні зброї». Це може означати, що слідством не було встановлено вини підсудного у недбалому зберіганні зброї. У такому випадку колегія не могла ухвалити іншого рішення, крім виправдання обвинуваченого. З наведеним аспектом правової позиції Верховного Суду РРФСР у цій справі слід погодитися.

Водночас у мотивуванні рішення колегії є теза, яка може поставити предметом критики. Зокрема, було зазначено, що «сам Волинкін жодних суспільно небезпечних діянь, передбачених кримінальним законом, не вчиняв». Судячи з усього, цим положенням колегія хотіла вказати на відсутність ознаки об'єктивної сторони вбивства через необережність – суспільно небезпечного діяння. Між тим, у теорії кримінального права (щоправда, це увійшло до доктринальних положень пізніше – у 70-ті рр. ХХ ст.) було встановлено, що діяння у будь-якому необережному злочині становить порушення правил безпеки у тій чи іншій сфері. Вбивство через необережність не є виключенням. До того ж, правила поведінки з предметами, які становлять підвищену небезпеку для оточення, можуть бути як писаними, так і неписаними. В останньому випадку вони можуть іменуватися загальними або побутовими правилами безпеки, дотримання яких є стандартом поведінки звичайної розумної людини (як зазначається у доктрині англійського кримінального права – *standard of the ordinary reasonable person*). Тому особа, яка має вогнепальну зброю з патронами до неї, у якій в приміщенні, де зберігається зброя, проживає шестирічний син, зобов'язана була виявити належну завбачливість і вжити заходи, що обмежують доступ до зброї малолітньої особи. Як аргумент можна

навести подібний за механізмом вчинення злочину до необережного вбивства склад необережного заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження (ст. 128 КК України). Як і вбивство через необережність, це загальний склад, тобто такий, що містить загальну кримінально-правову норму. Діяння як ознака об'єктивної сторони цього складу злочину також утворюється порушенням правил безпеки. Наприклад, у кримінальних провадженнях, пов'язаних з порушенням правил безпечного утримання небезпечних порід собак, заподіяння ними травм потерпілим, які полягали у тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкодженнях, кваліфікувалися досудовим слідством за ст. 128 КК України і суди в подальшому погоджувалися з такою кваліфікацією. Так, Ф. утримував собаку бійцівської породи «пітбультер'ер» на території дачної ділянки у м. Севастополі. 8 червня 2008 р. собака вибіг за межі цієї ділянки через отвір під хвірткою і напав на гр-на Б., який проходив поряд, покусав його, заподіявши тим самим тяжке тілесне ушкодження. Зокрема, потерпілий внаслідок вимушеної ампутації лівого передпліччя втратив працездатність на 65 %. В обвинувальному висновку слідчий констатував, що Ф., порушуючи правила утримання домашніх тварин, відпустив собаку з ланцюга з метою охорони території дачної ділянки, не передбачав можливості того, що собака міг вибігти на вулицю через отвір в огороженні й заподіяти кому-небудь тілесні ушкодження, хоча повинен був і міг це передбачити [3, с. 6; 4, с. 97–98]. У цьому провадженні дії власника собаки були визнані суспільно небезпечним діянням, яке утворило одну з ознак об'єктивної сторони необережного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження. Тут нескладно провести аналогію з недбалим зберіганням вогнепальної зброї Волинкіним і заподіянням смерті потерпілій особі. Якщо суди визнають необережне поводження з небезпечними тваринами ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 128 КК України (або ст. 119 КК України у випадку смерті потерпілого), то у справі Волинкіна цілком можна було визнати недбале зберігання вогнепальної зброї ознакою об'єктивної сторони вбивства через необережність.

Водночас питання, яке досліджується, не є таким простим, як може здатися на перший погляд. Якщо у справі Волинкіна суд послався на те, що його діяння не передбачене кримінальним законом, то і в справах, де особи порушували правила утримання небезпечних тва-

рин, посилання на ст. 128 або ст. 119 КК України так само може бути визнане необґрунтованим, позаяк у КК України відсутня норма про порушення правил утримання небезпечних тварин. Отже, спостерігається суперечливість правових позицій судів у наведених справах. Ми у цьому питанні дотримуємося думки, що у справі Волинкіна суд мав всі підстави визнати його поведінку порушенням правил безпеки і застосувати норму про вбивство через необережність (нагадуємо: за відсутності норми про недбале зберігання вогнепальної зброї). Його діяння було не лише необхідною, а й закономірною<sup>1</sup> умовою наслідку у вигляді смерті потерпілого, тому перебуває у причинному зв'язку з ним.

Що стосується думки О. В. Курсаєва про те, що злочин, передбачений ст. 224 КК РФ «Недбале зберігання вогнепальної зброї» становить необережне пособництво у вчиненні *основного злочину*, то її складно визнати обґрунтованою. Зброя може бути використана малолітньою або неосудною особою, що саме по собі, незважаючи навіть на можливі тяжкі наслідки, не може бути визнано злочином через відсутність ознак суб'єкта злочину (недосягнення віку або неосудність). Тому теза О.В. Курсаєва про те, що ця стаття становить відповідальність за «чужу вину», є вразливою для критики.

Отже, на перший погляд може здатися: здійснений вище аналіз справ свідчить про те, що виключення норми про недбале зберігання вогнепальної зброї не вплине на можливе кримінальне переслідування осіб, які допустили настання тяжких наслідків через таку свою поведінку, оскільки існують загальні норми ст. 128 та ст. 119 КК України, за якими можна притягнути таку особу. Проте сутність спеціальних норм полягає якраз у тому, щоб точніше передбачити ознаки відповідної небезпечної поведінки та її наслідків, зробити положення кримінального закону більш зрозумілими для широкого загалу і такими, що відповідали б принципу правової визначеності. Тому декриміналізувати діяння, передбачене ст. 264 КК України (ст. 224 КК РФ), видається передчасним.

---

<sup>1</sup> *Примітка.* Той факт, що шестирічний хлопчик може взяти рушницю з патронами, або те, що випущений без повідця і наморднику бійцівський собака може вибігти за межі подвір'я і на когось напасти – все це є звичайним, логічним, не випадковим перебігом подій, який нескладно передбачити «звичайній розумній людині».

### ***Список використаної літератури:***

1. Определение судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда РСФСР от 30 июня 1959 г. Советская юстиция. 1959. № 10. С. 86.
2. Курсаев А. В. Неосторожное сопричинение в российском уголовном праве. Москва: Юрлитинформ, 2015. 280 с.
3. Дудоров О., Письменський Є., Данілевський А. Порухення правил утримання тварин: кримінально-правовий аспект проблеми. *Юридичний вісник України*. 15 – 21 травня 2010. № 20 (776). С. 6–7.
4. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. Луганськ: видавництво «Елтон-2», 2012. 780 с.

## **ЗЛОЧИННІСТЬ ТА ЇЇ ОРГАНІЗОВАНІСТЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ**

***Богатирьов Андрій Іванович,***  
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри  
кримінального права та кримінології Університету  
державної фіскальної служби України*

Актуальність дослідження злочинності та її організованості в місцях несвободи обумовлена необхідністю науково-теоретичного розроблення проблеми пенітенціарної злочинності, особливістю якої є вчинення засудженим місць несвободи кримінальних правопорушень та підвищеною небезпекою настання в результаті цього тяжких наслідків.

Взагалі вчинення засудженими кримінальних правопорушень в місцях несвободи лежить в основі таких критеріїв як: ізоляція, контроль і нагляд, засоби виправлення ресоціалізації, дотримання правил і умов відбування кримінального покарання тощо.

Отже, будучи поміщеними в місця несвободи за вчинення злочину, певна категорія засуджених виявляють бажання і знаходять можливість знову їх вчиняти, часом не менш тяжкі. Невипадково численні дослідження свідчать про те, що основні причини